

ПОНЯТТЯ ІНВЕСТИЦІЙ У ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ТА КРАЇН-ЧЛЕНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

LEGAL DEFINITION OF INVESTMENT IN UKRAINIAN AND EUROPEAN UNION LAW

Негода О.А., д.філос. у галузі право,
доцент кафедри економіки і права

Національний університет харчових технологій

У післявоєнний час залучення інвестицій виступатиме важливою умовою економічного розвитку країни, що забезпечуватиме ефективне функціонування внутрішнього ринку та стійкий розвиток економік держав – членів ЄС. Відтак інвестиційна діяльність набуває значення найважливішої складової господарювання, що покликана забезпечити визначальні умови функціонування та розвитку підприємств на всіх стадіях їх життєдіяльності. Однак, попри значущість інвестування для сталого економічного зростання, його правове регулювання має незадовільний стан, оскільки характеризується розгалуженістю правових актів, нестабільністю та їх частою зміною. Суб'єктами інвестування доволі часто виступають іноземні юридичні особи, відтак частиною вітчизняного законодавства є міжнародно-правові акти, врегульовують питання залучення інвестицій та захист іноземних інвестицій.

Дослідження інвестування завжди перебувало в центрі уваги економічної думки оскільки категорія інвестицій є базовим елементом повсякденної господарської діяльності суб'єктів ринку та процесу економічного зростання держав світу. Економічна наука має значний доробок теоретичних та практичних аспектів інвестування, які, однак, не повною мірою враховуються як у науці господарського права, так й при розробленні проектів відповідних нормативно-правових актів у цій сфері. Удосконаленню правового регулювання інвестиційної діяльності значною мірою сприятиме взаємодоповнення правових та економічних наукових напрацювань у правовій та економічній сфері, адже для господарського права завжди необхідно визначити реальний економічний зміст конкретного правовідношення та чіткого й однозначного закріплення у відповідних правових нормах.

У статті аналізується поняття інвестицій за відповідними Законами України та міжнародними угодами, стороною яких є Україна. Поняття інвестиції розкривається як об'єкт інвестиційних правовідносин, що має дуальний зміст. Пропонується розкривати поняття інвестиції як об'єкту правовідносин та юридичних підстав здійснення інвестування, що відображатиме економічну сутність інвестиції як господарської операції.

Належне правове регулювання інвестиційної діяльності сприятиме інтенсифікації ремісії економіки та її подальшому зростанню.

Ключові слова: інвестиція, об'єкт інвестування, правове регулювання.

In afterwar period attraction of investment will be an essential condition for economic development of the country, as a result great attention will be paid to legal regulation of investment activities, that is going to provide effective functioning of internal market and stable development of European Union countries economies.

In result investment activity becomes the most important condition for functioning and development of enterprise on all stages of it's activity.

However despite importance of investment for stable economic development it's law regulation is in unsatisfactory condition because characterized by large amount of legal acts which are unstable and very mutable.

Subjects of investment are often presented by foreign enterprises, as a result international legal acts become part of internal law, that regulate question of investment attraction and protection of foreign investment.

Research of investment always was situated in the center of economic science because investment are basic for enterprise daily activity and basic for economy development of the country.

Economy science has developed great amount of theoretic and practic terms in sphere of investment activity. However this knowledges are not fully used in commercial law science and during development of legal act in sphere of investment activity.

Improvement of legal regulation of investment activity would facilitate complementarity of legal and economic science researches in appropriate spheres because it is needed to define real meaning of particular legal relationship in commercial law for it's correct consolidation in legal act.

The article analyzes the concept of investment in corresponding Ukrainian law and international treaties which are sided by Ukraine.

Definition of investment is analyzed as an object of investment legal relationships that has dual meaning.

It is proposed to understand definition of investment as an object of and legal grounds for investment implementation, such definition will be able to display economic sense of investment as commercial operation.

Proper legal regulation of investment activity would facilitate the intensification of economy's remission and it's futher development.

Key words: investment, object of investment, legal regulation.

Вступ. Повномасштабне військове вторгнення росії завдало потужного удару по всіх ланках економічної системи нашої держави. Однак очікуване повоєнне економічне зростання, членство України у Європейському союзі, відбудова зруйнованих міст та модернізація інфраструктури зумовлять значний притік інвестицій, що вимагає впровадження насамперед відповідних інструментів економічної політики та належного правового регулювання інвестиційних відносин.

Даний етап правового регулювання інвестиційних відносин має незадовільний стан. Зокрема Міністерство юстиції України зазначає, що аналіз стану правового регулювання в інвестиційній сфері України свідчить про те, що інвестиційне законодавство потребує подальшого вдосконалення, адже незважаючи на розгалужену систему правових актів, говорити про цілісну і взаємоузгоджену систему законодавства наразі передчасно. Національне законодавство у сфері регулювання інвестиційної діяльності неста-

більне, нормативно-правова база зазнає постійних змін, оскільки в процесі її формування одні нормативно-правові акти приймаються, інші відміняються, або їх положення знаходять своє відображення в інших нормативно-правових актах. Міністерство юстиції звертає увагу, що значну частину вітчизняного законодавства становлять міжнародно-правові акти, учасником яких є Україна: багатосторонні міжнародні угоди, конвенції, які спрямовані як на захист іноземних інвестицій, так і на врегулювання інших питань. До таких документів можна віднести, зокрема, Конвенцію про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами від 18 травня 1965 року (ратифіковано Законом України від 16 березня 2000 року № 1547-III).

Крім того, в інвестиційній сфері діє велика кількість міжурядових угод про сприяння та взаємний захист інвестицій, які укладаються урядом України із урядами відповідних країн, та якими регулюються основні питання

взаємин сторін такого договору в галузі інвестиційної діяльності [1 Інвестиційне законодавство: стан, проблеми, перспективи розвитку. URL: Minjust.gov.ua/M/STR_40069].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною основою цієї статті є наукові доробки таких вчених юристів як Д. М. Притики, О. Г. Хрїмлі, О. М. Винник, В. В. Поєдинок та економістів Д. М. Денисенко, Ю. О. Світличної.

Метою статті є уточнення основних теоретичних аспектів сутності поняття інвестиції як юридичної категорії з урахуванням її економічної сутності.

Інвестиційна діяльність виступає одним із видів господарської діяльності, сутність якої полягає у забезпеченні суб'єктів господарювання необхідними для її здійснення коштами, тобто інвестиціями. Інвестиції є ключовим елементом економічного розвитку, використання якого дозволяє суб'єктам господарювання нарощувати потужності та обсяги виробництва, переробки і реалізації продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Поняття інвестиції має структуроутворююче та смислове значення для правового регулювання інвестиційних відносин, відтак актуальним є його аналіз та рекомендації по удосконаленню. Бачиться, що правове визначення поняття інвестиції необхідно розробляти з урахуванням її економічної сутності. На доцільності використання результатів економічних досліджень у вирішенні правових проблем наголошував В.К. Мамутов. На думку науковця подібне поєднання забезпечує переведення економічних висновків на юридичну мову, на мову правових норм. Це надає результатам економічних досліджень закінченої форми, забезпечує їх втілення у «робочі креслення». Таким чином значно полегшується перехід від висновків загального характеру, від постановки питань до доведених до конкретного рівня проєктів нормативних актів. Водночас такі проєкти отримують надійне економічне обґрунтування, економічну оцінку [2, 215].

При розкритті сутності інвестиції як економічної категорії відмічається, що вони зумовлюються закономірністю процесів розширеного відтворення та полягають у частині використання доданого суспільного продукту з метою кількісного і якісного збільшення продуктивних сил за рахунок приросту всіх елементів системи. Інвестиційні складові безпосередньо мають вплив на ефективність і темпи процесу розширеного відтворення та формування структури основних засобів. Науковець зазначає, що економічну сутність інвестиції доцільно одночасно розглядати з різних точок зору, що зумовлює можливість їх класифікації за різними ознаками (або критеріями), які дозволяють об'єднати інвестиції у однорідні за класифікаційною ознакою групи. Класифікаційними ознаками інвестицій виступають: об'єкт інвестування: реальні (вкладення у виробничі засоби (основні та оборотні), матеріальні активи), фінансові (внески у статутний фонд і портфельні через придбання цінних паперів та інших фінансових активів на фондовому ринку), інтелектуальні (вкладення у творчий потенціал суспільства, в об'єкти інтелектуальної власності), в людський капітал вкладення в освіту, підвищення кваліфікації, соціальну сферу); характер участі в інвестуванні (прямі і непрямі); період інвестування (довгострокові та короткострокові); форма власності інвестора (приватні, державні, іноземні, спільні); територіальною ознакою (внутрішні, зовнішні, прямі та портфельні); ступень ризику (безризикові, низькоризикові, середньо ризикові, високо ризикові, спекулятивні) [3; 13–26]. Отже, у економічній науці зміст терміну «інвестиція» варіюється в залежності від об'єкту інвестиції і мети різноманітних інструментів інвестицій, що не сприяє визначеності поняття «інвестицій».

У економічній науці поняття інвестиції також розглядається поряд з поняттям капіталовкладення. Економісти

відмічають дуалістичну природу інвестицій. З одного боку, інвестиції – це довгострокові вкладення ресурсів із метою отримання прибутку в майбутньому (при цьому такі вкладення можуть відбуватися в матеріальній так і нематеріальній формі), з іншого – це виробничий процес створення виробничих потужностей, найму робочої сили [4; 116]. Поряд з цим відмічається, що капітальні вкладення можна вважати складовою частиною інвестицій. Г. Б. Погрішук, В.В. Руденко відмічають, що зміст поняття капіталовкладення є вузьким, аніж зміст поняття інвестиції. Інвестиції – це будь-які вкладення (не тільки в основні засоби), внаслідок яких досягається запланований позитивний ефект. Обсяг кінцевих інвестицій – капітальних вкладень в основні засоби від цього не зростає, але їх оборот значно збільшує фінансові ризики і ставить під загрозу доцільність здійснення інвестицій [5; 17]. На думку М. Денисенко категорія «інвестування» збагачує капіталовкладення сукупністю економічних відносин, які виникають у ринкових умовах на всіх стадіях процесу відтворення основного капіталу між суб'єктами ринку (органами державного управління, підприємствами, фінансовими інституціями та населенням) і характеризують потоки інвестиційних ресурсів впродовж повного циклу їх кругообороту. Капіталовкладення – це витрати на створення нових, розширення, реконструкцію та технічне переоснащення діючих основних фондів виробничого і невиробничого призначення [6; 28]. Як економічна категорія, інвестиції розуміються як вкладення, авансування з метою примноження прибутку. Міжнародний валютний фонд визначає інвестиції, через категорію міжнародного інвестування, під яким розуміється можливість особи здійснювати повний контроль або над мати вирішальний вплив на прийняття рішень керівництвом підприємства в іншій країні.

У вітчизняному законодавстві поняття інвестиції міститься у ст. 1 Закону України «Про інвестиційну діяльність», де зазначено, що інвестиції – це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект. Такими цінностями можуть бути: кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери; рухоме та нерухоме майно (будинки, споруди, устаткування та інші матеріальні цінності); майнові права, що випливають з авторського права, досвід та інші інтелектуальні цінності; сукупність технічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навичок та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але незапатентованих (ноу-хау); права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права; інші цінності [7]. Згідно до ст. 326 Господарського кодексу України інвестиціями у сфері господарювання визнаються довгострокові вкладення різних видів майна, інтелектуальних цінностей та майнових прав в об'єкти господарської діяльності з метою одержання доходу (прибутку) або досягнення іншого соціального ефекту. [8]. Отже, у вказаних нормативно-правових актах інвестицією розуміється як внесок інвестора в об'єкт інвестиційної діяльності.

Стаття 14.1.81. Податкового Кодексу України від 2 грудня 2010 року інвестиції визначає як господарські операції, які передбачають придбання основних засобів, нематеріальних активів, корпоративних прав та/або цінних паперів в обмін на кошти або майно. Інвестиції поділяються на: капітальні інвестиції – господарські операції, які передбачають придбання будинків, споруд, інших об'єктів нерухомої власності, інших основних засобів і нематеріальних активів, що підлягають амортизації відповідно до норм Кодексу; фінансові інвестиції – господарські операції, що передбачають придбання корпоративних прав, цінних паперів, деривативів та / або інших фінансових

інструментів [9]. З аналізу зазначених вище нормативно-правових актів можна прийти до висновку, що інвестиція є саме операцією інвестора з вкладення цінностей в об'єкт інвестиційної діяльності. В. Н. Петрина іменує зазначені у ст. 14.1.81. Податкового кодексу України активи як інвестиційні та визначає підстави їх придбання: придбання інвестиційних активів в обмін на кошти – на підставі договорів купівлі-продажу; придбання інвестиційних активів в обмін на майно – на підставі договорів міни; придбання таких інвестиційних активів, як корпоративні права (крім корпоративних прав у акціонерному товаристві), в обмін на кошти та майно на первинному ринку на підставі установчих документів юридичних осіб – суб'єктів господарювання [10; 116].

У господарсько-правовій літературі напрацьована система класифікація інвестицій. О. М. Вінник пропонує класифікувати інвестиції за методами господарювання: реальні інвестиції, тобто спрямовані на збільшення реального капіталу та розширення матеріального виробництва; капітальні інвестиції – це господарські операції, які передбачають придбання будинків, споруд, інших об'єктів нерухомої власності, інших основних фондів і нематеріальних активів, які підлягають амортизації; фінансова інвестиція – передбачає придбання корпоративних прав, цінних паперів, деривативів та інших фінансових інструментів. [11, с. 10-12]. Фінансові інвестиції поділяються на: а) капітальні інвестиції – господарські операції, що передбачають придбання будинків, споруд, інших об'єктів нерухомої власності, інших основних засобів і нематеріальних активів, що підлягають амортизації відповідно до норм цього Кодексу; б) фінансові інвестиції – господарські операції, що передбачають придбання корпоративних прав, цінних паперів, деривативів та/або інших фінансових інструментів. Фінансові інвестиції поділяються на: прями інвестиції – господарські операції, що передбачають внесення коштів або майна в обмін на корпоративні права, емітовані юридичною особою при їх розміщенні такою особою; портфельні інвестиції – господарські операції, що передбачають купівлю цінних паперів, деривативів та інших фінансових активів за кошти на фондовому ринку або біржовому товарному ринку; в) реінвестиції – господарські операції, що передбачають здійснення капітальних або фінансових інвестицій за рахунок прибутку, отриманого від інвестиційних операцій [9].

Найбільш обгрунтованою видається класифікація інвестицій запропонована В. Поєдинок, зміст якої полягає у розподілі їх на види за системою ознак (критеріїв) таким чином, щоб кожен вид характеризувався певними особливостями правового режиму порівняно з іншим видом, виділеним за тією самою ознакою. Так, вчена пропонує класифікувати інвестиції наступним чином: залежно від предмета (виду майнових цінностей) на грошові і негрошові; залежно від форми власності інвестиції як майнові цінності можуть бути державними, комунальними, приватними; залежно від державної належності інвестора традиційно розрізняють вітчизняні (національні) та іноземні інвестиції. Згідно зі ст. 1 Закону України «Про режим іноземного інвестування» державна належність інвестора є єдиним критерієм кваліфікації інвестицій як іноземних, походження ж капіталу не береться до уваги [12; 26–27].

Поняття інвестицій міститься й у ряді міжнародних угод, стороною яких є Україна. В угоді між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про сприяння та взаємний захист інвестицій від 17 березня 2003 року термін «інвестиція» охоплює будь-який вид активів, інвестованих у зв'язку з економічною діяльністю інвестором однієї договірної сторони на території іншої Договірної Сторони відповідно до законів та правил останньої та включатиме, зокрема, але не виключно: а) рухоме та нерухоме майно, як і будь-які інші права IN REM, такі як застава, права утримання, забезпечення по позиці та подібні права; б) акції,

цінні папери та боргові зобов'язання компаній або будь-яку іншу форму участі в компанії; в) вимоги стосовно грошей або будь-якого виконання зобов'язань, що має економічну цінність, пов'язані з інвестицією; г) права інтелектуальної власності, включаючи авторські права, товарні знаки, патенти, промислові зразки, технічні процеси, ноу-хау, торговельні секрети, фірмові назви та гудвіл, пов'язані з інвестицією; д) будь-яке право, надане згідно права або за контрактом та будь-які ліцензії та дозволи відповідно до права, включаючи концесії на розвідку, видобування, розвиток та експлуатацію природних ресурсів [13]. Як вбачається з тексту цієї Угоди, інвестиція має широке значення. З цього приводу доречно відмітити, що Конференція ООН по торгівлі та розвитку, тобто ЮНКТАД, аналізуючи поняття «інвестиції» відмічає, що міжнародні інвестиційні угоди надають найширше визначення інвестицій, фокусуючи увагу на способах захисту інвестицій. ЮНКТАД зазначив, що в угодах ніколи не використовувалася техніка звуження поняття інвестицій. Така тенденція призводить до того, що до інвестицій прирівнюються операції, котрі не мають з ними нічого спільного. Одним з наслідком, являється проблема в застосування норм інвестиційного права при вирішенні спорів МЦВІС, арбітражем СОТ, іншими наднаціональними та національними судами [14].

Основним видом джерел міжнародного інвестиційного права є міжнародні інвестиційні угоди. В. В. Поєдинок виділяє три основні моделі визначення інвестицій в міжнародних інвестиційних угодах. Перша модель – «інвестиція-актив» («asset-based» model) визначає інвестицію як «будь-який актив». Така дефініція не пов'язує поняття інвестицій з економічною концепцією «капіталу» в сенсі матеріальних та нематеріальних активів, які використовуються для виробництва додаткової вартості, і супроводжується ілюстративним (невичерпним) списком видів активів, що визнаються інвестиціями для цілей конкретної угоди, який зазвичай включає п'ять категорій активів: рухоме і нерухоме майно та будь-які майнові права, як-от: застава, іпотека, гарантія; акції, частки у капіталі, або боргові цінні папери компаній, та інші способи участі у майні таких компаній; грошові вимоги або вимоги виконання за договорами, що мають фінансову вартість; права інтелектуальної власності; права на здійснення господарської діяльності, надані на підставі закону або договору, включаючи право на розробку, видобування та експлуатацію природних ресурсів. Друга модель – «інвестиція-господарський актив» («enterprise-based» model) пов'язує поняття інвестицій з їх господарським використанням самим інвестором або підприємством – реципієнтом. Цей підхід був започаткований Угодою про вільну торгівлю між Канадою та США 1988 р., де поняття інвестиції визначалося як таке, що охоплює заснування або придбання підприємства, а також частки у підприємстві, що забезпечує інвестору контроль над цим підприємством. Третя, так звана транзакційна модель, фокусується на іноземному інвестуванні як транскордонному рухові капіталів та пов'язаних активів–транскордонних операціях, пов'язаних з вкладенням або ліквідацією інвестицій – і зустрічається переважно в міжнародних документах, які більшою мірою стосуються політики приймаючої держави відносно міжнародного руху капіталів, аніж інвестицій як активів інвестора [15; 21–23].

Визначення інвестицій міститься й у ряді документів міжнародних організацій. Так, у документах Організації економічного співробітництва та розвитку під інвестиціями розуміється широке коло об'єктів: 1) підприємство; 2) акції, частки в статутному капіталі, боргові документи та цінні папери; 3) комерційний інтерес, що походить від залучення капіталу або інших ресурсів на території країн до економічної активності на цій території (наприклад залучення майна інвестора до господарської діяльності на території договірної сторони чи контракт, прибуток

за яким залежить від товарів чи ресурсів підприємства-інвестора); 4) інтерес, який полягає у правомочності власника привласнити прибуток підприємства чи активи підприємства при його ліквідації; 5) право грошової вимоги чи право вимагати вчинення певних дій, які мають економічну природу; 6) права інтелектуальної власності; 7) права надані законом, такі як дозволи, ліцензії, патенти, тощо; 8) будь-яке матеріальне чи нематеріальне, рухоме чи нерухоме майно та будь-які майнові права, такі як лізинг, іпотека, застава, заклади, тощо.

У цих документах надано визначення кожному з видів інвестицій. Так наприклад, підприємство, що виступає однією з форм інвестиції, розуміється будь-яка юридична особа, що зареєстрована у відповідності до законодавства договірної держави, діяльність якого яка може бути як прибутковою так і неприбутковою, підприємство може бути державної, змішаної чи приватної форми власності, бути у формі трасту, корпорації, асоціації, приватного підприємства, дочірнього підприємства [16].

Комісія Європейського Союзу в виданні GBER констатує, що визначення «інвестиції» на даний період часу є розпливчастим та як наслідок невідходячим терміном. Законодавство ЄС визначає різні види інвестицій («початкові інвестиції», «великі інвестиції», «квазі-фондові інвестиції», «ризиково-фінансові інвестиції», «капітальні інвестиції», «чергові інвестиції»). Ці визначення, однак, всі наслідують якісний та описовий спосіб, але не науково-

обгрунтований та теоретично виважений метод визначення поняття «інвестиції». «Інвестиції», за відсутності генерального визначення, в законодавстві ЄС розуміються в загальному як розміщення грошових фондів-коштів (в деяких випадках інших ресурсів) з розрахунком на одержання прибутку в майбутньому. Більше того, за таких обставин навіть важко передбачити момент «старту інвестиції» (Art. 56b para 7: “investment started”) і, як наслідок, важко визначити, що охоплюється під поняттям “початок робіт”, що має суттєве значення для визначення початку виконання робіт, оплати робіт та строку дії договору [17].

Отже, інвестиції у міжнародному праві розглядаються як майно, майнові права та господарські операції. Таке дуальне розуміння інвестиції доречно закріпити й у вітчизняному законодавстві, що дасть змогу поєднати розуміння інвестиції як об'єкту правовідносин та юридичних підстав здійснення інвестування, що відображатиме економічну сутність інвестиції як господарської операції. У цілому, такий підхід до розкриття поняття інвестиції розкриє об'єкт та уточнить зміст інвестиційних правовідносин, що сприятиме їх правовому регулюванню. З огляду на викладене, пропонується наступне поняття інвестицій – майнові та немайнові активи (права), які придбаються суб'єктом інвестування з метою отримання доходу або приросту капіталу. Бачиться, що запропоноване визначення враховуватиме об'єкти інвестиційних вкладень, підстави та мету інвестування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Інвестиційне законодавство: стан, проблеми, перспективи розвитку. URL: Minjust.gov.ua/M/STR_40069
2. Мамутов В. К. Экономика и право : сб. науч. тр. К. : Юринком Интер, 2003. 543 с.
3. Кацан А. М. Інвестування розвитку агропромислових підприємств : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Кам'янець-Подільський, 2019. 265с.
4. Світлична Ю. О. Види іноземного інвестування. *Право і Безпека*. 2017. № 2. С. 114–118. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib2017_2_22
5. Поліщук Г.Б., Руденко В.В. Інвестування : навчальний посібник. Тернопіль : *Економічна думка*. 2014. 277с.
6. Денисенко М.П. Основи інвестиційної діяльності : підручник. К. : Алерта, 2003. 338с.
7. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1991, № 47, ст. 646. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>
8. Господарський кодекс України 16 січня 2003 року № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
9. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13-14, № 15-16, № 17, ст. 11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
10. Петрина В.Н. Інвестиційна діяльність як предмет правового регулювання. *Часопис Київського університету права*. 2020/3. 109–115 с.
11. Вінник О.М. Інвестиційне право. Навчальний посібник. К., Правова єдність, 2009. 616 с.
12. Поєдинок В. Класифікація інвестицій: критерії і методологічне значення. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2012. Вип. 94. С. 28-32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Yur_2012_94_8
13. Угода між Урядом України та Урядом Чеської Республіки про сприяння та взаємний захист інвестицій від 20 жовтня 1995. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/203_412#Text
14. UNCTAD Series on Issues in International Investment Agreements II New York and Geneva, 2011 URL: https://unctad.org/system/files/official-document/diaeia20102_en.pdf
15. Поєдинок В.В. Правове регулювання інвестиційної діяльності: теоретичні проблеми : монографія. Ніжин : ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2013. 480 с.
16. Organisation for Economic Cooperation and Development. DEFINITION OF INVESTOR AND INVESTMENT. DAFE/MAI/DG2(96)1. 29 February 1996. URL: <https://www.oecd.org/daf/mai/pdf/dg2/dg2961e.pdf>
17. Art. 56b para 7 draft GBER – single investment clause and ports. URL: https://ec.europa.eu/competition/consultations/2016_second_gber_review/de_hpa_en.pdf